

пов'язаних з наслідками Першої світової війни. Розпад багатонаціональних імперій та утворення на їх фундаменті національних держав з їх ідеалізацією культурно однорідного суспільства, формування та становлення на ґрунті масового політичного зневір'я тоталітарних режимів у ряді держав продукували в Європі та Малій Азії все нові й нові хвилі біженців. З огляду на ті обставини, які змушували людей залишати країни свого постійного проживання, можна виокремити дві основні категорії чинників міжвоєнного біженства:

1) переслідування осіб на підставі їх національної, етнічної чи релігійної належності (в основному це були представники національних меншин). Особливо виразно чинники переслідування на національному ґрунті простежувалися в ході масової єврейської еміграції з Німеччини, а пізніше – з Австрії.

2) політичні чинники, що полягали у переслідуванні нововстановленою в державі владою своїх політичних опонентів. Біженство з політичних причин у міжвоєнні роки мало місце, тією чи іншою мірою, практично в усіх європейських країнах, де були встановлені тоталітарні режими. Хвилі політичних біженців у Європі виникали з установами і розвитком фашистських і авторитарних режимів (Італія, Португалія, Німеччина, Іспанія).

Та зауважимо, що такий поділ достатньо умовний, і нерідко прагнення особи втекти з країни було зумовлено переслідуванням цієї особи як за національною чи релігійною ознакою, так і через її політичні переконання або соціальну належність.

Джерелами біженства за означеною причиною до західноєвропейських держав у міжвоєнні роки стали Німеччина, Італія, Португалія та Іспанія – країни, де були встановлені тоталітарні режими.

Проблема біженства, яке стало масовим соціальним явищем у міжвоєнні роки, після Другої світової війни ускладнюється та набуває більш суперечливого характеру.

Максим Мороз (Тернопіль)

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ЮКІО МІШІМА У КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ЯПОНІЇ

У середині ХХ ст. Японія знаходиться на зламі епох. Модерна держава, в якій домінують традиції, після поразки в Другій світовій війні вступає в час глобалізації. Для когось це кінець кровопролиття, для інших – занепад культурної ідентичності, яка вирізняє Японію серед навколишніх націй. Юкіо Мішіма (справжнє ім'я Хіраока Кімітаке), відомий письменник, актор та драматург, обурений зрадою імператором інтересів Японії, поступово формує своє бачення націоналізму як порятунку нації від втрати своєї ідентичності.

Насамперед варто зазначити, що Кімітаке походив з давнього роду самураїв. У його майбутніх починаннях як письменника відіграли роль бабця й мати. В будинку бабці кволому хлопчику нічого не залишалось, як вивчати японську літературу й традиції. Його літературну любов не розділяв батько, Адзуса Хіраока, який вважав, що письменництво «жіноча справа», приділяючи увагу жорсткому вихованню. Свій захист та любов Кімітаке знаходив у матері, яка підтримувала творчі починання хлопця.

Сімейне виховання стало першою сходинкою у формуванні націоналістичного світогляду. Традиційне виховання перепліталось із суспільно-політичною ситуацією в Японії. Нація, яка нещодавно вийшла

переможницею з Першої світової війни, почала активно індустріалізуватися, демократизуватися та переймати досвід західних країн. Ці тенденції утворюють як літературний, так і внутрішній конфлікт між духовними цінностями й сучасними впливами.

У шкільні роки розпочалась літературна кар'єра. Тоді він й взяв псевдонім Юкіо Мішіма, аби приховати свою причетність до творчості від батька. Закінчивши школу з відзнакою, поступає на юридичний факультет Токійського університету. Після випуску пропрацював деякий час за спеціальністю, після чого покинув роботу, аби присвятити себе творчості.

На ранніх етапах творчості він вивчає як японську, так і західну літературу. Войовничість духу та захоплення самураями, а також роздуми європейських авторів про красу і смертність сформулювали унікальний стиль творів Мішіми. Одним з авторів, який вплинув на особистість молодого письменника, став Фрідріх Ніцше з концепцією надлюдини.

Після закінчення навчання в Гакусюін отримує з рук імператора Сьови срібний годинник. Ця подія є важливим етапом у його житті, адже він бачить уособлення всієї влади в імперії, ідола, якого після війни він активно пропагував у публічних виступах і публікаціях. Під час Другої світової війни мав бути мобілізований в Імператорські сухопутні сили. Перед медоглядом він захворів, і його звільнили від військової служби; однією з версій йому діагностували туберкульоз. Це стало сильним ударом для Мішіми, підштовхнуло його до принципу ідеального тіла, який він опише в есе «Сонце і сталь».

Націоналістичні наративи у творчості Юкіо Мішіми почали проявлятися після Другої світової війни, коли Японія, серед зазнавших поразки держав, опинилася під окупацією американських військ. Основними документами, які критикував Мішіма, стали: Декларація людяності (Нінген-сенген), в якій імператор Сьова (Хірохіто) заперечує концепцію власної божественності, та стаття №9 Конституції Японії 1947 року, в якій держава відмовляється від війни як методу вирішення міжнародних суперечок, в тому числі від збройних сил, ВМС і ВПС. Мішіма також турбувався про японське суспільство, яке почало споживати продукти американської культури. У книзі «Поєднані вузами честі: хризантема та меч» він:

«Цивілізація та Просвітництво – це позбавлення від усього, що західні люди вважають смішним, усього, що західні люди вважають невігласами, гротескними, негарними та аморальними. Якби ми заперечили все це, що західні люди вважають нанівабусі вульгарним, пілотів-камікадзе смішними, септуку варварськими, а синтоїстів невігласами та простодушними, що залишилося б від Японії? Нічого не залишилося б. Японська культура – це не те, що можна оцінити як передове чи відстале з точки зору Заходу».

Збільшення популярності соціалістичних та комуністичних партій, а також підписання американсько-японського договору «Анпо», який дозволяв американським військовим розміщувати бази на території Японії, викликали протести серед населення. В цей час починають набирати популярність партії правого напрямку. Нова хвиля протестів відбулася в 1968–1969 рр., коли ліві студентські організації почали займати корпуси навколо університетів. Тоді до Токійського університету був запрошений Юкіо Мішіма на дебати у лекційній залі Комаба. Він підтримав студентів, які протестували проти гноблення їхніх прав, і сказав: «Якби вони сказали слово “Імператор” сто разів, я б приєднався до них».

Націоналістичний світогляд Юкіо Мішіми з'являється у творах: «Патріотизм», «Голоси героїчно загиблих», «Життя на продаж», «Мій друг

Гітлер», тетралогії «Море родючості», а також в есе «Сонце і сталь», «Шлях самурая» та «На захист культури». Так, у творі «Коні, що несуть», другій частині «Моря родючості», головний герой Ісао Інума є радикальним націоналістом, який намагається відновити честь країни за допомогою рішучих дій. А есе «На захист культури» висвітлює своє бачення майбутньої Японії в поверненні довоєнних порядків.

Свою любов до японської культури він показував не тільки написанням книг. Хоч він завжди ходив у повсякденному одязі, який підкреслював його атлетичність, та в костюмах, Юкіо Мішіма має серію фотографій, на яких він носить костюми кендо та кімоно, японські традиційні обладунки самурая, форму офіцера імперських сил та військового льотчика.

На світогляд Мішіми мали вплив і найближче літературне оточення. Хасуда Дзенмей та Ясунарі Кавабата були його наставниками: перший – націоналістичної сторони, другий – традиційної. Сінтаро Ісіхара став суперником Мішіми у політичному плані, що вплинуло на подальший інцидент.

У 1968 році він створює «товариство щита» (Татенокай). У 1969 році проходить військову підготовку у ССЯ (Сили Самооборони Японії) разом із членами організації. У 1970 році Мішіма та 4 учасники товариства захоплюють штаб-квартиру ССЯ в Ічігаї, здійснюючи спробу державного перевороту. На балконі будинку він промовляє: «Що означає захищати Японію? Це означає захищати наші історичні та культурні традиції, зосереджені на Імператорі», після чого здійснює сепуку. Ця подія є піком Мішіми як націоналіста, який насамперед бажав своїй країні процвітання і щоб японці пишалися тим, ким вони є.

Отже, формування націоналістичного світогляду прослідковується з дитинства. Традиційне виховання побудило любов до власної культури й держави. Творчість Мішіми поєднує національні та європейські мотиви, описуючи важке становище людини, яка опинилася між духовними цінностями та західними тенденціями. Після війни книги Юкіо Мішіми отримують велику популярність, що призводить до буму як в японських літературних колах, так і у світових. У повоєнні роки він критикує шлях, яким пішла Японія. У 1960-х рр., на хвилі протестів, Мішіма остаточно формується як націоналіст, пропонуючи власне бачення порятунку японської нації. Тріумф життя змінюється красою смерті, але нація і культура житимуть, поки люди будуть нею пишатися.

Іван Бойко (Тернопіль)

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЦСЄ (1991–2025)

В останні роки українсько-польські відносини набули нового змісту, перетворившись із традиційного добросусідства на справжнє стратегічне партнерство, засноване на спільному баченні безпеки Центрально-Східної Європи. Події, що розгорнулися після російської агресії проти України, стали випробуванням не лише для національних держав, а й для всієї системи європейських безпекових орієнтирів. У цих умовах Польща стала одним із головних союзників України, а співпраця між двома країнами перетворилася на визначальний чинник регіональної стабільності.

Після початкової допомоги Польща і Україна перейшли до стратегічного партнерства. У 2023 році відносини охопили військово-промислово кооперацію – спільне виробництво бронетехніки й боеприпасів, створення оборонних кластерів. Активно діяли Люблінський трикутник та спільні